

Wat kom je hier doen? Hoe ga je dat doen?

Leestijd: 5 minu. Voor studenten die (door) starten met hun studie. Nut: leren hoe je leert.

Inleiding

Als je start maakt met een studie, of een doorstart na een lange zomer ben je bezig met een reis om tot je diploma te komen. Tja... dat kan je als einddoel hebben. Een beetje ver weg wel dat diploma, vindt je niet?

Waarom niet al blij zijn met iets dat je eerder bereiken kan? En ook nog te maken heeft met waarom je deze studie begonnen bent?

Voor veel mensen is de reden dat ze met deze studie beginnen of omdat het van de baas moet, of omdat ze verder wil komen in hun carrière of omdat ze beter of slimmer in het leven willen staan. Of van alles van dat een beetje. En dan heb je nog de wat platvloerse opmerking dat je met een HBO diploma iets van 400.000 euro meer spaargeld op de bank hebt staan als je oud bent dan als je dat diploma niet hebt.

Waar willen we met je naartoe werken? En waarom?

Waarom? In de huidige informatiesamenleving worden we overspoeld met data, AI-gegenereerde adviezen, nepnieuws en elkaar tegensprekende experts.

Waar naartoe? Binnen het hoger onderwijs verwachten we dat je hier feilloos je weg in vindt. Maar kritisch denken is geen knop die je zomaar even aanzet; het is het eindstation van een fascinerende intellectuele reis die al begint op de dag dat je wordt geboren.

Inleiding: Hoe wij leren denken – Van baby tot kritische professional

Onderstaande tekst verzonnen wij niet, maar werd gemaakt door de vooraanstaande ontwikkelingspsychologe Deanna Kuhn. Die is de ‘thought leader’ de persoon die de kennis over hoe je kennen en kunnen aanleerd leidt. Ze laat in haar baanbrekende werk *A Developmental Model of Critical Thinking* (1999) zien dat de manier waarop wij informatie verwerken, fundamenteel verandert naarmate we ouder worden.

Belangrijk want in de studie werken we met mensen die niet 4 of 17 zijn, maar met volwassenen. Die ook werken. Je zou kunnen aannemen dat die anders leren dan toen ze 17 waren. Hoe zit dat dan? Lees verder!

Even hoe je het vroeger als kind deed dat leren.

De eerste fase: De peuter- en kleuterleeftijd

Als we worden geboren en opgroeien als jonge kinderen, is de wereld simpel: wat we zien, is de absolute werkelijkheid. Voor een driejarige is kennis een directe kopie van de realiteit. Als ik zeg dat iedereen in Antwerpen een rode neus heeft, dan is dat zo. Er is in dit stadium nog geen onderscheid tussen *wat ik geloof* en *hoe de wereld écht is*. Kennis is extern, ligt op straat en is volkomen zeker. Kritisch denken bestaat in deze fase simpelweg nog niet, omdat er nog geen besef is dat informatie onjuist of gekleurd kan zijn. Een heerlijk iets voor docenten, je neemt gewoon aan wat de mensen voor het bord zeggen!

De tweede fase: De Basisschoolleeftijd

Rond de basisschoolperiode ontdekken kinderen dat mensen er soms 'foute' opvattingen op na kunnen houden. Dingen zijn waar of niet. Niet iedereen in Antwerpen heeft een rode neus. En ze leren het concept van een 'feit'. Kennis wordt nog steeds gezien als iets dat absoluut zeker is en van buitenaf komt (van de juf, de dokter, of Google), maar ze kunnen er nu wel naast zitten. In de ogen van een kind op deze leeftijd is informatie zwart-wit: een bewering is óf helemaal goed, óf helemaal fout. Kritisch denken is in deze fase niets meer dan een instrument om te controleren of een bewering 'klopt' met de harde feiten.

De derde fase: Adolescentie

Tijdens de puberteit en de overstap naar het grotere onderwijs voltrekt zich een radicale breuk. De jongere ontdekt dat zelfs grote autoriteiten en wetenschappers het soms niet met elkaar eens zijn. Zelfs al woon je in Antwerpen, dan nog hoeft het niet zo te zijn dat wat je zegt over mensen in Antwerpen ook klopt.

De reactie hierop is vaak extreem: de objectieve werkelijkheid wordt overboord gegooid. Je stapt over naar de gedachte dat 'alles is vanaf nu 'slechts een mening is'. Of zoals mijn collega haar kind wel eens zegt: 'zie je me boeien?'

Omdat kennis door menselijke geesten wordt gemaakt, is alles onzeker. In deze fase is iedereen 'vrij om te geloven wat hij wil' en zijn alle meningen in de ogen van de student evenveel waard. De valkuil? Kritisch denken wordt hier irrelevant gevonden ('waarom zou ik een bron checken, het is toch maar hun mening?').

Eind of doel van een studie

Veel studenten en volwassenen blijven hangen in die comfortabele status van 'iedereen heeft zijn eigen mening'. De hoogste fase die mevrouw Kuhn beschrijft is dat je gaat denken dat absolute zekerheid niet bestaat. En dat je meningen moet afwegen.

Absolute zekerheid over iets bestaat niet. De beste stap is, dat je begrijpt dat absolute zekerheid een illusie is en dat kennis door mensen wordt geconstrueerd.

En de waarde van kennis is niet altijd gelijk. En dat mensen kennis zelf maken is een ding. Maar die kennis is niet altijd even veel waard. Ik sport niet, dus mijn kennis van hoe je een tennis racket vasthoudt is niet veel waard. Of hoe je de bal moet spelen naar een ander ook niet. Dus, en dit is een essentiële stap, je ziet in dat niet alle meningen evenveel waard zijn.

De ene bewering is simpelweg beter onderbouwd, logischer opgebouwd en rust op sterker bewijsmateriaal dan de andere.

Nut van dit alles?

Veel weten helpt. Veel kunnen ook. En dat vergelijken met anderen ook. En snappen dat niet iedereen altijd op alles gelijk kan hebben ook. En daarmee ga het kunnen winnen in je carrière. En carrière stappen maken. Of je moet de hele andere kant nemen en gaan werken in een omgeving waar fake news en post-truth erg belangrijk is. Maar daar leiden we niet voor op....

Hoe kan je de stappen die je maakte als mens/student indelen?

Daar heeft een meneer Perry van alles over bedacht met veel andere mensen. Hij kwam op een indeling die als volgt is.

Zij deelt onze intellectuele ontwikkeling op in vier grote rollen:

1. De Letterlijke kijker (De basis)

Als we opgroeien als jonge kinderen, is de wereld simpel: wat we waarnemen, is de absolute werkelijkheid. Voor de Letterlijke kijker is kennis een directe, letterlijke kopie van de realiteit. Als een autoriteit (zoals een ouder of docent) iets zegt, dan is dat zo. Er is in dit stadium nog geen onderscheid tussen wat ik geloof en hoe de wereld écht is. Kennis ligt gewoon op straat en is volkomen zeker. Kritisch denken bestaat in deze fase nog niet, omdat er geen besef is dat informatie onjuist of gekleurd kan zijn.

2. De Regelaanvinker (Zwart-wit denken)

Rond de basisschoolperiode ontdekken we dat mensen er soms 'foute' opvattingen op na kunnen houden. We leren het concept van een 'feit'. De Regelaanvinker ziet informatie nog steeds als iets dat absoluut zeker is en van buitenaf komt (van de docent, de handleiding, of Google), maar we kunnen er nu wel naast zitten. In de ogen van de regelaanvinker is informatie zwart-wit: een antwoord is óf helemaal goed, óf helemaal fout. Kritisch denken is hier puur een instrument om te controleren of je de richtlijnen en formats wel braaf hebt gevolgd.

3. De Vrijblijvende Adviseur (Alles is een mening)

Tijdens de adolescentie en de instroom in het HBO voltrekt zich vaak een radicale breuk. Je gaat ontdekken dat zelfs grote experts, docenten en wetenschappers het soms niet met elkaar eens zijn. De reactie hierop is vaak extreem: de objectieve werkelijkheid wordt overboord gegooid. Je transformeert in De Vrijblijvende Adviseur. En dan denk je dat alles vanaf dan 'slechts een mening' is. En je raakt verward. Zeker in deze eerste module Creating Added Value.

Maar.... omdat kennis door mensen wordt gemaakt, is alles onzeker. Iedereen is vrij om te geloven wat hij wil en alle meningen zijn in jouw ogen evenveel waard. De valkuil? Je adviezen worden te vrijblijvend. In je adviesrapport neem je niet een duidelijke stelling,

want 'het kan richting X zijn, maar ook richting Y, kiest u maar'. Kritisch denken wordt stilgezet, want 'alles is toch subjectief'.

4. De Strategische Beslisser (Het HBO-einddoel)

Veel studenten blijven helaas hangen in die comfortabele status van de vrijblijvende adviseur. De hoogste rol die we binnen deze module van je vragen, is die van De Strategische Beslisser. Je begrijpt dat absolute zekerheid in een organisatie een illusie is en dat de omgeving, de markten, de burgers, continu veranderen.

Maar je ziet in dat niet alle meningen en adviezen evenveel waard zijn. De ene optie is simpelweg beter onderbouwd, logischer opgebouwd en rust op sterker bewijsmateriaal of betere data dan de andere.

Wat verwachten we van jou als student?

Tijdens de lessen informatiemanagement en ook op andere momenten dagen we je uit om de veilige haven van de Letterlijke kijker: 'vertel mij gewoon wat het juiste antwoord is' en de Regelaanvinker en de Vrijblijvende adviseur te verlaten.

Waarom?

Zie daarvoor de voordelen en nadelen van iedere fase.

Concluderend

Kennen is niet het passief opslaan van kant-en-klare feiten. Kennen is het ontwikkelen van het vermogen om door een tsunami van meningen en data heen te zeven, bewijslast kritisch te wegen, methodologieën te beoordelen en uiteindelijk zélf te komen tot een professioneel, contextueel en ijzersterk onderbouwd oordeel.

Kunnen is het kennen toepassen. In een praktijk die steeds anders is, steeds zich ontwikkelt in allerlei richtingen.

Welkom op het niveau van de Strategische Beslisser!

In de lessen Informatie management gaan we deze vier rollen of niveaus gebruiken. Deze indeling is hetzelfde als die van meneer Perry, alleen wat leuker gemaakt.

1. De Letterlijke kijker (De basis)
2. De Regelaanvinker (Zwart-wit denken)
3. De Vrijblijvende Adviseur (Alles is een mening)
4. De Strategische Beslisser (Het HBO-einddoel)

Hoe zou je wat je denkt of doet kunnen omschrijven per fase?

	Jip en Janneke	Academische woorden.	Wat doe je?
De Letterlijke kijker.	Wat ik zie is wat er is.	Directe objectiviteit.	Je neemt de wereld over zoals die zich aandient
De Regelaanvinker.	Alles is goed of fout.	Objectieve waarheidvinding.	Je zoekt naar het juiste format en antwoord.
De Vrijblijvende adviseur.	Alles is ook maar een mening.	Pure subjectiviteit.	Je zet alle opties neer, want 'alles kan'.
De Strategische beslisser.	Ik weeg meningen kritisch af op bewijs.	Coördineren van objectiviteit en subjectiviteit.	Je weegt voors en tegens af tot een scherp advies.

En wat zijn de voordelen of nadelen van een positie?

	Jip en Janneke	Positief eraan is	Minder positief is
De Letterlijke kijker.	Wat ik zie is wat er is.	Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.	Je schiets een tunnel visie in.
De Regelaanvinker.	Alles is goed of fout.	Het zit in een Excel vol cijfers. Moet waar zijn.	Het lijkt
De Vrijblijvende adviseur.	Alles is ook maar een mening.	Er is altijd iemand het met je eens. Achteraf heb je altijd gelijk, want gaf twintig adviezen, een ervan zal wel kloppen achteraf.	Je waait met alle winden mee.
De Strategische beslisser.	Ik weeg meningen kritisch af op bewijs.	Het is aan iedereen uit te leggen.	Duurt soms lang, Je moet geduld hebben met de mensen om je heen die nog in een andere fase zitten.

Werkvorm: Waar zie je jezelf nu zitten?

En wel of niet zin naar een volgende fase te gaan?

Wat betekent dit voor jouw opdrachten?

In de herhaling. Tijdens je studiewerk, waarin je tot een advies moet komen, dagen we je uit om de veilige haven van *De Regelaanvinker* ('vertel mij gewoon exact wat ik moet doen voor een voldoende') en *De Vrijblijvende Adviseur* ('het is mijn mening, dus het is goed') te verlaten.

Omdat? Studeren is niet het passief opvolgen van checklists. Het is het ontwikkelen van de skills van een *Strategische Beslisser*: door een tsunami van data en meningen heen zeven, de bewijslast kritisch wegen, en uiteindelijk zélf komen tot een professioneel, scherp en ijzersterk onderbouwd advies waar een organisatie echt op kan bouwen.

En het effect is dan? Dat je werkgever meer waarde zal hechten aan je advies. En je dat dan mogelijk zal laten uitwerken. Zo meer zichtbaarheid in de organisatie, meer promotie kansen!

Hoe kom je daar? Wat gaat je ontwikkeling zijn?

	Wat je deed of dacht	Wat je gaat leren	Hoe?
De Letterlijke kijker.	Wat ik zie is wat er is.	Kennis zien als pure feiten en beseffen dat die niet altijd waar zijn.	Inzicht in dat cijfers te manipuleren zijn. Dat grafieken een verkeerd beeld kunnen geven. Dat er fake news bestaat.
De Regelaanvinker.	Alles is goed of fout.	Erkennen dat kennis uit feiten bestaat, maar ook inzien dat meningen een vorm van kennis zijn. Dit is een overgangsproces waarbij	Ja gaat wat je denkt te weten tegen het licht aanhouden in gesprekken met andere studenten, je werkgever en docenten.
De Vrijblijvende adviseur.	Alles is ook maar een mening.	Erkennen dat kennis complex en contextafhankelijk is, en dat meerdere (zelfs tegenstrijdige) meningen en perspectieven naast elkaar kunnen bestaan.	Keuzes die je maakt te onderbouwen. Wat is er echt aan de hand? Volgens wie? Welke belangen spelen een rol?
De Strategische beslisser.	Ik weeg meningen kritisch af op bewijs.	Een standpunt innemen door meerdere meningen en perspectieven samen te brengen tot een persoonlijke wereldbeschouwing of visie.	

Afsluitend

Als je zo oud bent als de schrijver van dit artikel, ga je terug kijken en zien dat het leren en het spel daarvan steeds veel voldoening geeft. Niet omdat je dan iets kan en de ander niet. Dat is een fase waar je ook even door moet, die van je ego. Daarna komt de fase dat je iets leren leuk hebt gevonden omdat je iets kan en je dat een ander kan leren.

Rudolph Regter
Zomer 2026